

אוניברסיטת בר-אילן

הניעה לשליטה
בקרב פגים שנולדו לפני שבוע 32
וילדים שנולדו במועד
בגילאי 12-24 חודשים.

אורלי נייגר

עבודה זאת מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
בבית ספר לחינוך
של אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

מבוא. 'הניעה לשליטה' – 'Mastery Motivation' מוגדר כ"כוח פסיכולוגי פנימי רב פנים, הממריץ את הפרט לנסות להשיג שליטה במיומנויות או במשימות אשר מאתגרות אותו", זהו דחף פנימי לחקור את הסביבה ולשלוט בה. במהלך 30 השנים האחרונות נחקר המושג "רמת הניעה לשליטה" בין תרבויות שונות ואוכלוסיות יעד שונות. ממצאי מחקרים אלה מצביעים על 'הניעה לשליטה' כאבן בוחן להתפתחות תקינה ולהערכה של יכולותיו הקוגניטיביות, הרגשיות, החברתיות, המוטוריות והפסיכו-מוטוריות של הילד. בעבודה זו הוערכה רמת 'הניעה לשליטה' בפעוטות שנולדו פגים בהשוואה לפעוטות שנולדו במועד משתי נקודות מבט: של מטפל זר (החוקרת - בעלת רקע מקצועי טיפולי) ושל ההורה.

שיטה. כל הנבדקים במחקר הם פעוטות בשנת החיים השנייה בין 12-24 חודשים. גיל הפגים חושב על פי גילם המתוקן. קבוצת המחקר כללה 30 פגים שנולדו לפני השבוע ה-32 להריון וקבוצת הביקורת כללה 20 פעוטות שנולדו במועד. רמת 'הניעה לשליטה' נמדדה על ידי החוקרת, תוך תצפית על פעוטות המתנסים במטלות תואמות גיל ובאמצעות שאלוני הורים. טמפרמנט, וויסות חושי הוערכו על-ידי שאלוני הורים.

תוצאות. ממצאי המחקר העלו כי הורי הפגים העריכו את רמת 'הניעה לשליטה' של ילדיהם גבוהה יותר ביחס להורי הפעוטות שנולדו במועד, ואילו בתצפית החוקרת הפעוטות שנולדו במועד הוערכו כבעלי 'הניעה לשליטה' גבוהה יותר. כמו כן כאשר נבדק הקשר בין טמפרמנט ו'הניעה לשליטה' בשאלוני הורים נמצא כי רמת 'הניעה לשליטה' גבוהה יותר קשורה עם טמפרמנט מסתגל בשתי קבוצות המחקר. לעומת זאת תצפית החוקרת העלתה קשר זה רק בקבוצת הפעוטות שנולדו במועד. חשוב לציין כי הנתונים הדמוגרפים לא העלו הבדלים מובהקים בין הקבוצות. בוויסות החושי לא היו הבדלים מובהקים בין הקבוצות. עם זאת במרכיב הטקטילי של הויסות החושי נמצאו הבדלים גבוליים שאינם מובהקים.

דיון. התייחסויות של הורים מחד והחוקרת מאידך, במחקר זה, משלימות אחת את השנייה ומהוות יתרון משמעותי באופן בו נעשית ההערכה בקביעת רמת 'הניעה לשליטה'. הצלחת היחסית של הפג נתפסת על ידי ההורה כגבוהה יותר ביחס לציפיותיהם ואילו הערכת החוקרת, שהעלתה רמה נמוכה של 'הניעה לשליטה' אצל הפגים בהשוואה לפעוטות במועד, נובעים מיכולתה המקצועית לבחון בפועל את יכולת 'הניעה לשליטה' בהתאם למצופה גיל. ייתכן כי הסיבה לכך שלא נמצא מתאם בשאלון החוקרת בין טמפרמנט ו'הניעה לשליטה' טמונה בכך שבקבוצת הפגים המרכיב המשמעותי אינו הטמפרמנט אלא הקשיים הרגשיים עם ההורה והמוסחות (שיתכן שנובעת מגורמים טקטיליים) המשפיעים על היכולת של הפגים להתמודדות עם המטלות.

השלכות המחקר. 'הניעה לשליטה' מהווה כלי להערכת יכולותיו של הפעוט, ויכולה להוות תשתית לכל תוכנית התערבות טיפולית. ממצאי מחקר זה יכולים להוות כלי לבניית מערך הכשרה והדרכה לשירותים הקהילתיים, להורים, למנהלות המעון ולמחנכות-מטפלות ולבניית תוכנית התערבות שתתחיל בשלבים המוקדמים של ההתפתחות במטרה לצמצם את הפערים ההתפתחותיים לקראת גיל הגן ובית ספר.